

УДК 811.161.2'373.23

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10313>

ДЕЯКІ ПРИЗВИЩА ЛЬВІВЩИНИ З ПОГЛЯДУ ПОХОДЖЕННЯ
(БАХОР, БІЯК, БУТА, ЗАРУБА)

Василь Яцій

*Інститут української мови НАН України,
відділ історії української мови та ономастики,
вул. М. Грушевського, 4, Київ, Україна, 01001,
тел.: (044) 279-18-85
e-mail: jatsiy@ukr.net*

Проведено лінгвістичний аналіз сучасних прізвиськ Львівської області *Бахор*, *Біак*, *Бута* і *Заруба*. В його результаті з'ясовано мотиваційні зв'язки, лексико-семантичні особливості та словотвірну будову розглядуваних львівських особових найменувань. Водночас простежено як їх мотиваційні особливості, так і обґрунтовано всі наявні фонетичні й граматичні модифікації, а також словотвірні моделі, за якими утворилися ці антропоніми; аргументовано підкреслено, що антропоніми Львівщини *Бахор*, *Біак*, *Бута* й *Заруба* – питомо українські автохтонні деривати, які мають аналогічні відповідники в інших слов'янських суміжних і несуміжних регіонах, що вказує на їх давній період утворення. Наприклад, ОН *Бахор*, для якого очевидна мотивація ідентичним апелятивом *бахор* зі значенням *‘волоцюга, хлопчак, мала (позашлюбна) дитина; живіт; чаклун’ < псл. **bahorъ*, має споріднені інослов'янські відповідники: блр. *Báxur*, *Baxur'evič*, *Baxurin*; рос. *Бахор*, *Бахорин*; ст.-пол. *Bachora*, 1408 р., *Bachór*, *Bachorz*, 1496 р., *Bachor*, 1564 р.; пол. *Bachórz*, *Bachur*, *Bqchor*; чеськ. *Bachor* та ін.

Лінгвістичний аналіз наведених антропонімів укотре засвідчив насамперед безперервний зв'язок ономастики з апелятивною лексикою та мовними реаліями відповідного ареалу. Наголосимо, що проаналізовані особові назви Львівщини будуть особливо важливими для повного історико-етимологічного словника антропонімів України загалом і Львівської області зокрема.

Ключові слова: онім, антропонім, топонім, прізвисько, прізвисько, пропріалізація, прізвисько, онімізація, похідне утворення, дериват.

Постановка наукової проблеми та її значення. Прізвиська (родові назви) як один із різновидів антропонімів завжди притягують дослідників таємничістю своєї семантики (насамперед складні, “затемнені” деривати!), оригінальністю утворення й словотвірної будови, географією поширення, а подеколи й первісною міфічністю. Щодо українського антропонімікону, то він, як і інші слов'янські антропонімікони різноманітних регіонів, вирізняється передусім тим, що його незліченний склад упродовж століть сформувала велика кількість тематичних груп і підгруп. Принагідно зазначимо, що українську антропонімію досліджувало й продовжує досліджувати чимале коло вітчизняних ономастів: Р. Й. Керста, Ю. К. Редько, М. Л. Худаш, Р. І. Осташ, П. П. Чучка, М. О. Демчук, О. Д. Неділько, В. В. Німчук, В. Ю. Франчук, Г. Л. Аркушин, Ф. Богдан, Н. Ю. Булава, Н. І. Головач, В. О. Горпинич, І. М. Железняк, І. А. Корнієнко, С. Є. Панцьо, Л. Т. Масенко, Я. О. Пура, Г. Є. Бучко, І. Д. Скорук, С. М. Пахомова, В. П. Шульгач, І. Д. Фаріон, І. В. Єфименко, Л. О. Кравченко, С. О. Вербич, Л. Р. Осташ, Л. В. Яшук та багатьох ін. Водночас необхідно наголосити на тому, що антропонімікон України все ще залишається недостатньо зібраним, а тому як результат – маловивченим. Особливо це

стосується історичного антропонімікону XVI–XVIII ст., засвідченого у багатьох історичних пам'ятках української мови.

Беззаперечно, що спочатку особові назви, які характеризували людину-носія, містили інформацію про її світогляд, фізіологічні особливості тощо, а тому в результаті вони ставали прізвиськами, які найчастіше були поширенішими й більш відомими суспільству, аніж саме прізвище тієї чи іншої конкретної особи.

Об'єкт пропонованого дослідження – сучасні прізвища Львівської області *Бахор, Біяк, Бута і Заруба*.

Предмет дослідження – мотиваційні зв'язки, лексико-семантичні особливості та словотвірна будова сучасних названих прізвищ.

Мета пропонованої статті – морфологічний та лексико-семантичний аналіз антропонімів *Бахор, Біяк, Бута і Заруба*.

Виклад основного матеріалу:

Бахор (1995) [13: 2 297]. Прізвище має паралелі в інших слов'янських мовах, зокрема: блр. *Báxur*, (похідні на *-эв-іч* та *-ин*) *Baxuržvič, Baxurин, Baxар, Baxір* [4: 47], рос. *Baxор*, (дериват на *-ин*) *Baxорин* [8], ст.-пол. *Vachora*, 1408 р., *Vachór, Vachorz*, 1496 р., *Vachor*, 1564 р., пол. *Vachórz, Vachur, Vqchor, Vqchór* [44: I, 13], чеськ. *Vachor* [41: 4]. З огляду на ареал це дає вагомі підстави вважати заголовковий антропонім як лексико-семантичне утворення від місцевих континуантів псл. **baxorъ* (< дієслова **baxati* 'бити, вдаряти, хлопати, стріляти')¹ [40: 1, 136] з імовірною семантикою **'волоцюга, хлопчак, мала (позашлюбна) дитина; живіт; чаклун'* (пор. щодо цього укр. діал. (бойк.) *báxur* 'дитина' [14: 1, 46], лемк. *báxor* 'байстрия, позашлюбна дитина', 'бахур, вередлива дитина' [18: 25], зх.-поліськ. *báxor* 'коханець' [1: 1, 12], пол. *bachórz* 'пузо', чеськ., слвц. *bachor* 'пузо, рубець (частина шлунка жуйних тварин)' [6: 1, 152], сrb., хрв. *báxor* 'чаклун', 'живіт', діал. *báor* 'частина нутрощів тварини' [40: 1, 136] і под.). У цьому контексті порівняймо ще низку типологічно споріднених антропонімів: д.-рус. князь Федор *Брюхъ* [40: 3, 34], сучасні укр. *Брюх* – прізвище на Львівщині [10: 372], *Волоцюга, Дитинчук* [21: 1, 167, 309], *Живот* – сучасне прізвище емігранта в США [42: 165], рос. *Пузо* [8] та багато ін.

Біяк (1995) [13: 1, 269]. Сучасне прізвище *Біяк* утворене від аналогічного прізвиська першоносія, яке своєю чергою виникло в результаті онімізації апелятива *біяк* зі стрижневими значеннями 'біло' та 'забіяка', порівняймо, наприклад, ст.-укр. *біякъ* 'більш коротка частина ланцюга, біло' [40: 2, 96], укр. *біяк* 'біло, коротка частина ланцюга, якою молотять' [24: 1, 59], пол. *bijak* 'забіяка', 'біло ланцюга', 'частина обладнання млина', в.-луж. *bijak* 'розбіяка', чеськ. *biják* 'біло, рухома частина ланцюга', слвц. діал. *biják* 'біло молотильного ланцюга', болг. діал. *бияк* 'молотило (частина ланцюга, якою б'ють по снопах)' < первісного **bijakъ* [40: 2, 96]. Особова назва *Біяк* питомо слов'янська, переконливим підтвердженням чого є спільнокореневі інослов'янські антропоніми, зокрема: слов'янськ. *Забіяка* [11: 47], ст.-укр. *Забіяка* [38: 219], укр. *Забіяка* [21: 1, 371], ст.-рос. Олѣрко *Забейца*, 1495 р. [35: 154], ст.-пол. *Vij*, 1450 р., *Zabijak, Żabillo, Żabilowicz*, 1439 р., пол. *Vija, Vijacik, Vijaczek*, 1679 р., *Vijaczyk, Vijok* тощо [44: I, 37; II, 714]. Наведений матеріал свідчить про продуктивність основи дієслова **biti* або (з *-k*-суфіксальним) від розширеної основи **bijati* зі значенням багатократної дії [40: 2, 96] як у загальних назвах, так і в антропонімах.

Бута (2003; с. Дмитрів Радехівськ. р-ну) [34: 88]. Розглядуваний антропонім міг постати в результаті онімізації відповідного ідентичного апелятива, порівняймо,

наприклад, укр. *бута* ‘гордість, зарозумілість, пиха’ [24: 1, 116], пол. *buta* ‘зарозумілість, гордовитість, гордість’, слвн. *bŭta* ‘людина з великою головою’, ‘тупа людина’ та ін., що продовжують псл. **buta*. Докладніше про це див. у [40: 3, 101–102]². Особова назва *Бута* – парадигматичний варіант іншого антропоніма – *Бут*, мотивованого лексикою на зразок укр. *бут* ‘молода зелена цибуля’ [24: 1, 116], ‘червоний буряк; листяні овочі’ [7: 1, 51], рос. діал. *бут* ‘цибуля-сіянка, дрібне зелене перо цибулі’ [5: 1 145], болг. *бут* ‘бедро, стегно’, ‘задня частина (туші)’, ‘товкач’, діал. *бут* ‘великий дерев’яний молот на сукновальні’, макед. *бут* ‘бедро, стегно’, схв. *but* ‘т. с.’ [40: 3, 103] тощо.

Щодо наведеного апеллятивного матеріалу, то його, на наш погляд, доречно етимологізувати на дієслівному ґрунті. Для підтвердження віддієслівного походження цих лексем порівняймо дієслова: укр. діал. (бойк.) *бутити* ‘пустувати’, ‘збиткувати’, ‘(про дітей, худобу) неспокійно бігати, гратися’ [14: 1, 78], бук. *бутити* ‘ревіти’, ‘(знев.) плакати’ [Сл. БГ: 44], рос. діал. *бутить* ‘бити, стукати’, ‘видавати гучний звук під час удару’ [40: 3, 102], *бутить* ‘завалювати яму, рів чи воду каменем і землею; засипати рів щебнем, каменем, цеглою і заливати вапном’ [5: 1, 145], болг. *бутам* ‘штовхати’, ‘шупати’, ‘торкати’, ‘збивати (масло)’, макед. *бута* ‘штовхати’, схв. *бутати* ‘штовхати’, слвн. *butati* ‘бити (ся)’, ‘штовхати’ (< псл. **butati*) або ж слвн. *butiti* ‘сильно вдарити (ся), гримнутися’ і под. < псл. **butiti* (se) [40: 3, 102].

Насамкінець відзначимо, що корінь аналізованого прізвища *Бут-* досить продуктивний у слов’янських антропонімонах, порівняймо, наприклад: ст.-укр. *Бутко* Ференць, 1599–1625 рр. [2: I/11, 28], Івань *Буть*, 1649 р. [22: 435], ряд сучасних: укр. *Бут*, (похідні) *Бутько*, *Бутко* [32: 101, 102], *Бута* [12: 108], *Бутарь* [32: 101], *Бутенко* [15: 91], *Буткевич* [37: 4], *Бутов*, *Бутович*, *Бутченко* та ін. з різними формантами [32: 101–102] – антропоніми; композитні найменування *Holobutów* (укр. *Holobutiv*) – ойконім у колишній Галичині [43: II, 401], сучасне *Голобутів* – село на Стрийщині Львівської обл. [36: 188] і под.

Заруба (1995) [13: 1, 313]. Прізвище споріднене з такими особовими назвами, як-от: ст.-укр. Ігнат *Заруба*, 1649 р. [22: 261], сучасні укр. *Заруба* – прізвисько жителя с. Хорохорин Луцького р-ну Волинської обл. (*який часто вживає слово зарубаю*) [28: 1, 384], прізвища *Зарубайко*, *Зарубайло*, *Зарубій* [21: 1, 388], блр. *Заруба* разом із похідним утворенням із детермінантом *-ка* – *Зарубка* [4: 157], рос. *Зарубов* < **Заруб* [8], ст.-пол. *Zaręba*, Wawrjenesz *Zaruba* (порівняймо, наприклад: “*заруба* сирадскни воицехъ”), 1433 р. [45: VI, 270; 29: I, 385], угорськ. *Zaruba* < слов’янськ. **Заруба*, 1645 р. [39: 230, із покликанням на: 46: 423] і под. З огляду на наведений антропонімний матеріал прізвище, на нашу думку, доцільно розглядати й тлумачити неоднозначно, а саме як:

1. Лексико-семантичне утворення від ідентичного апеллятива (проте, за умови, що особова назва *Заруба* – парадигматичний варіант від первинного антропоніма **Заруб*), порівняймо: укр. *заруб* ‘зарубка, засік’, *заруба* ‘рублена перегородка в амбарі’ [7: 1, 268], діал. (бойк.) *заруб* ‘мала кошара для худоби’, ‘огорожа на полі від худоби’, ‘місце, де доїли корів перш, ніж вигнати на пашу’ [14: 2, 284–285], в гуцульських говірках представлено два акцентно відмінні апеллятиви: і *заруб* ‘зруб стіни будівлі; край лісу; тин із хмизу’, і *заруб* ‘зрубка; позначка, мітка’ [19: 64]. Важливо, що значення апеллятив представлений і в говорах сучасної російської мови, на що вказують, зокрема, засвідчені фактичні матеріали, порівняймо рос. діал. *заруба* ‘зрубка’, ‘поперечне заглиблення в колоді, в яке під час будівництва будинку вставляється інша колода’, ‘надріз на вусі, шкірі тварини для мітки’ [23: 11, 7] і под.

Як відапелятивне похідне (< *заруба*) тлумачив це прізвище свого часу й український ономаст Ю. К. Редько в його за історико-етимологічному “Словникові сучасних українських прізвищ” (“походить від діалектного апелятива *заруба* ‘перегородка в клуні’”). Більше див. [21: 1, 388]. Інший відомий український ономаст П. П. Чучка у своїй науковій праці з антропоніміки “Прізвища закарпатських українців” для особової назви *Заруба* також наводить як потенційну версію походження від апелятива *заруба*. Докладніше про це ще див. [39: 230].

Уважаємо, що пояснення розглядуваного прізвища як похідне утворення від ідентичного апелятива зі стрижневими значеннями на зразок ‘зарубка’, ‘засік’ та ‘перегородка в амбарі, клуні; кошара’ (див. вище) не бездоганне, оскільки суперечить логіці номінації осіб. По-перше, воно не з’ясовує цілісної структури назви *Заруба*. Незрозуміло, наприклад, як можна надати людині прізвисько (первісно, найвірогідніше, було саме так!), а вже згодом – прізвищеву назву з цими значеннями, якими безпосередньо називають предмети сільського домашнього господарства. По-друге, семантика таких загальних назв, як *зарубка*, *кошара*, *огорожа* чи *засік* аж ніяк не стосується особи, тим більше, не може слугувати для її ідентифікації. Уважаємо, що тут, вочевидь, йшлося про певну метафоричну семантику (якщо взагалі цю версію походження вважати ймовірною).

2. Утворення регресивним способом від дієслівної основи *зарубати* (< від псл. **zarobati*). Основне значення, яке це слово реалізувало в українській та інших слов’янських (переважно східнослов’янських) мовах, – ‘убивати сокирою, шаблею тощо’, ‘робити зарубку на чому-небудь’, ‘укріпитися в певному намірі, думці і т. ін.; вбити собі щось у голову’ [30: III, 297], поріняймо, однак, ще споріднені деривати *рубати*, *рубіти* ‘підрублювати, підшивати’ [6: 5, 130], діал. (бойк.) *зарубатися* ‘загородитися’ [14: 2, 285] і под. Наведені дієслова, як зауважують укладачі “Етимологічного словника української мови”, зводяться до вихідної кореневої праформи – псл. **robь*. Більше про це див. ще [6: 5, 130–131].

Показово, що Ю. К. Редько, відштовхуючись від словотвірної структури, також не відкидає його мотивації зазначеним дієсловом і наводить віддієслівну версію як альтернативну [21: 1, 388].

Отже, прізвищеву назву *Заруба*, найімовірніше, у давнину могла отримати людина, яка вирізнялася серед інших людей тим, що когось або щось рубала, зарубувала, загороджувалася від когось чим-небудь, мала на своєму тілі якісь помітні ознаки, наприклад, мітки, зарубки, шрам, рубець тощо. На такі цілком вірогідні пояснення наштовхують відповідні фактичні матеріали – велика кількість спільнокоренових особових назв, зокрема, антропонім *Руба* [17: 117], *Рубак* [42: 351], *Рубан* [20: 13], *Рубанець* [9: 542], *Рубаний* [3: 34], *Рубанко* [31: 160], *Рубець*, *Рубчак*, *Рубчук*, *Шрам*, *Шраменко*, *Шрамко* [21: 2, 908, 909, 1220], рос. *Рубанов* (Вишневолоцьк. р-н Тверськ. обл.), рос. і блр. *Рубанин* [33: 16: 240] і под.

Водночас важливо відзначити, що основа дієслова *зарубати* продуктивно реалізувалася (переважно крізь призму антропонімів, про що свідчать суфікси належності й форми множини особових назв) у слов’янській топонімії та гідронімії. Поріняймо, наприклад, споріднений сучасний мікротопонім *Зарубичі* – назва кутка в с. Остромичі Кобринського р-ну Білорусі [27: 1, 291], ойконіми *Зарубани* – назва села в Яворівському районі Львівської області, *Зарубинка* (2) – найменування сіл у Житомирській і Харківській обл., *Зарубинці* (7) – поселення на Житомирщині, Тернопільщині та Черкащині [36: 103, 108, 230, 318, 322, 336, 386], гідронім

Зарубанка – назва річки, засвідченої в басейні Дніпра, мікротопоніми *Зáрубів* – потік у басейні Дністра, *Зарубівська Звóрина* – назва потічка в басейні Дунаю [26: 207] тощо.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проаналізовані антропоніми Львівської області *Бахор*, *Біак*, *Бута* і *Заруба* дають підстави зробити такі висновки:

1. Ці антропоніми – питомо українські автохтонні деривати, які мають аналоги в інослов'янських суміжних і несуміжних регіонах, що й указує на їх давній (хронологічно праслов'янський) період утворення.

2. Наведені антропоніми засвідчують безперервний зв'язок ономастики з апелювальною лексикою зокрема й діалектною, яскравим прикладом чого можуть послугувати: ОН *Бахор* (~ укр. діал. (бойк.) *бáхур* 'дитина', лемк. *бáхор* 'байстрия, позашлюбна дитина', 'бахур, вередлива дитина', зх.-поліськ. *бáхор* 'коханець' і под.), ОН *Біак* (~ ст.-укр. *біакъ* 'більш коротка частина ланцюга, біло', укр. *біак* 'біло, коротка частина ланцюга, якою молотять' та ін.), ОН *Бута* (~ укр. *бута* 'гордість, зарозумілість, пиха', пол. *buta* 'зарозумілість, гордовитість, гордість' тощо) і ОН *Заруба* (~ укр. *зáруба* 'рублена перегородка в амбарі', *зáруб* 'зарубка, засік', діал. (бойк.) *зáруб* 'мала кошара для худоби', 'огорожа на полі від худоби', 'місце, де доїли корів перш, ніж вигнати на пашу' [за умови, що ОН *Заруба* < ОН **Заруб*] і под.).

Проаналізовані прізвища – один із фрагментів до повного історико-етимологічного словника антропонімів України загалом і Львівської області зокрема.

¹ Вважаємо цікавим зауважити, що для ОН *Vachor* та похідних від нього дериватів К. Римут наводить одне з потенційних пояснень: похідне утворення від дієслова **vachoriti* 'теревенити, гадати, чаклувати'. Докладніше про це в [44: I, 13].

² Порівняймо, наприклад, типологічно споріднені (з погляду характеристики антропонімооснови ознакою 'гордість, зарозумілість, пиха і под.') прізвища – укр. *Гóрдий*, *Гóрдик*, *Гóрдилік*, *Гóрдиняк* [21: 1, 232], рос. *Надменко*, *Спесивный*, *Чванов*, *Чванько* [8] та багато ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Аркушин Г. Л.* Словник західнополіських говірок : у 2-х т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1–2.
2. Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. – Киев, 1859–1914. – Ч. I–VIII.
3. Афган, прописаний у серці / [ред. колегія : О. М. Гаркуша, Ю. О. Шклярський, О. М. Дем'яненко та ін.]. – Миколаїв : Миколаївська обласна друкарня, 2004. – 374 с.
4. *Бірыла М. В.* Беларуская антрапанімія. 2 : Прозвішчы, утвораны ад апелювальної лексики / М. В. Бірыла. – Мінск : Навука і тэхніка, 1969. – 506 с.
5. *Даль В. И.* Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль. – Москва : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1955. – Т. 1–4.
6. Етимологічний словник української мови : в 7-ми томах / [за ред. О. С. Мельничука]. – Київ : Наукова думка, 1982–2012. – Т. 1–6.
7. *Желехівський Є.* Малорусько-німецький словар / Є. Желехівський, С. Недільський. – Львів : З друкарні товариства імені Шевченка, 1886. – Т. 1–2.
8. Жертвы политического террора в СССР. Режим доступа : <http://lists.memo.ru>

9. Історія міст і сіл Української РСР : Івано-Франківська область / [ред. колегія : О. О. Чернов (голова), Т. В. Бернацек, І. К. Васюта та ін.]. – Київ : Гол. ред. Української радянської енциклопедії, 1971. – 639 с.
10. Історія міст і сіл Української РСР : Львівська область / [ред. колегія : В. Ю. Маланчук (голова редколегії), М. Я. Гнидюк, Б. К. Дудикевич та ін.]. – Київ : Гол. ред. Української радянської енциклопедії АН УРСР, 1968. – 980 с.
11. *Казаков В. С.* Именослов : Словарь славянских имен и прозвищ. – 4-е изд. / В. С. Казаков. – Москва ; Калуга : Русская правда, 2002. – 239 с.
12. Книга пам'яті України : Івано-Франківська область : у 3-х томах / [ред. колегія : В. М. Скрипничук, М. І. Солошенко, Б. М. Томенчук та ін.]. – Львів : Каменяр, 2003. – Т. 3. – 295 с.
13. Книга пам'яті України : Львівська область : у 4-х т. / [ред. колегія : М. В. Косів, Ю. В. Зима, Я. С. Лялька, В. М. Савчак (гол. ред.) та ін.]. – Львів : Вид. центр "Пам'ять", 1995. – Т. 1. – 536 с.; 1995. – Т. 2. – 560 с.
14. *Онишкевич М. Й.* Словник бойківських говірок : у 2-х ч. / М. Й. Онишкевич. – Київ : Наукова думка, 1984.
15. Офіційна Україна сьогодні. 9-те вид. – Київ : "К. І. С.", 2005. – 832 с.
16. Памяць : Гісторыка-дакументальная хроніка Лоеўскага раёна / [ред. колегія : Г. П. Пашкоў (гал. ред.) і інш.]. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2000. – 592 с.
17. *Панцьо С. Є.* Антропонімія Лемківщини : монографія / С. Є. Панцьо. – Тернопіль : Тернопіль, 1995. – 132 с.
18. *Пиртей П. С.* Короткий словник лемківських говірок / П. С. Пиртей. – Івано-Франківськ : Сіверсія МВ, 2004. – 364 с.
19. *Піпаш Ю. О.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області) / Ю. О. Піпаш, Б. К. Галас. – Ужгород : Ужгородськ. нац. ун-т, 2005. – 266 с.
20. Показчик змісту журналу "Нотатки з мистецтва" / [укл. В. Карпенко] // Пам'ятки України : Історія та культура : Науковий часопис / [гол. ред. О. Рибалко]. – Київ : ТОВ "ВПК "Експрес-Поліграф", 2008. – Ч. 4. – С. 2–123.
21. *Редько Ю.* Словник сучасних українських прізвищ / Юліян Редько. – Львів : ТОВ "Простір-М", 2007. – Т. 1–2.
22. Реєстр Війська Запорозького 1649 року : Транслітерація тексту / [підгот. до друку : О. В. Тодійчук (гол. упор.), В. В. Страшко, Р. І. Осташ та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1995. – 592 с.
23. Словарь русских народных говоров / [под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сороколетова, С. А. Мызникова]. – Москва ; Ленинград, Санкт-Петербург : Наука, 1965–2010. – Вып. 1–42.
24. Словарь української мови / [упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Д. Грінченко]. – Київ : Наукова думка, 1907–1909. – Т. 1–4.
25. Словник буковинських говірок / [за заг. ред. Н. В. Гуйванюк]. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
26. Словник гідронімів України / [ред. колегія : А. П. Непокупний, О. С. Стрижак, К. К. Цілуйко]. – Київ : Наукова думка, 1979. – 783 с.
27. Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волинськ. держ. (нац.) ун-ту ім. Лесі Українки, 2006–2007. – Т. 1–2.

28. Словник прізвищ північно-західної України : у 3-х т. / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волинськ. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.
29. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / [ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький]. – Київ : Наукова думка, 1977–1978. – Т. I–II.
30. Словник української мови / [гол. ред. І. К. Білодід]. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. I–XI.
31. *Сорока М. М.* З Олімпії до Афін – через Україну / М. М. Сорока. – Київ : ВАТ Вид-во “Київська правда”, 2005. – 368 с.
32. Справочник квартирных телефонов г. Киева / [сост. Д. М. Циолек]. – Киев : Наукова думка, 1976. – 983 с.
33. Тверская земля в военной истории России. Книга памяти. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.history.tver.ru>
34. Телефонний довідник : Радехів 2003. – Червоноград : Панорама, 2003. – 120 с.
35. *Тупиков Н. М.* Словарь древнерусских личных собственных имен / Н. М. Тупиков. – Санкт-Петербург : Типография И. Н. Скороходова, 1903. – 857 с.
36. Україна : Адміністративно-територіальний устрій (станом на 1 січня 2012 р.) / [відп. ред. Г. П. Скопненко ; упоряд. В. І. Гапотченко]. – Київ : Парламентське видавництво, 2012. – 784 с.
37. Хто є хто на Вінниччині : Видатні земляки / [автор-упор. В. Болгов]. – Київ : ДП “Такі Справи”, 2001. – Вип. 2. – 200 с.
38. *Худаш М. Л.* З історії української антропонімії : монографія / М. Л. Худаш. – Київ : Наукова думка, 1977. – 236 с.
39. *Чучка П.* Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник / Павло Чучка. – Львів : Світ, 2005. – 704 с.
40. Этимологический словарь славянских языков : Праславянский лексический фонд / [под ред. О. Н. Трубочева и А. Ф. Журавлева]. – Москва : Наука, 1974. – Вып. 1.
41. *Beneš J.* O českých příjmeních. Rejstříky / Josef Beneš. – Praha : ČSAV, 1970. – 204 s.
42. *Holutiak-Hallick S. P. Jr.* Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States / Jr. Stephen P. Holutiak-Hallick. – Georgia : Slavic Onomastic Research Group, 1994. – 493 s.
43. Russisches geographisches Namenbuch / [begr. von M. Vasmer]. – Wiesbaden : Akademie der Wissenschaften und der Literatur, 1962–1980. – Bd. I–X.
44. *Rymut K.* Nazwiska polaków : Słownik historyczno-etymologiczny / Kazimierz Rymut. – Kraków : Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, 1999–2001. – Т. I–II.
45. Słownik staropolskich nazw osobowych / [pod red. W. Taszyckiego]. – Wrocław etc. : Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 1965–1985. – Т. I–VII.
46. *Szabó I.* Ugocsa megye / I. Szabó. – Budapest : Kiadja a magyar tudományos akadémia, 1937. – 618 s.

REFERENCES

1. Arkushyn, H. L. (2000). *Slovník zakhidnopoliskykh hovirok: u 2-kh t.* Lutsk: Vezha, t. 1–2.
2. *Arkhyv Yuhu-Zapadnoi Rossyy, yzd. Vremennoi komysseyeu dlia razbora drevnykh aktov [...].* (1859–1914). Kyev, ch. I–VIII.

3. *Afhan, propysanyi u sertsii*. (2004). / [red. kolehiia: O. M. Harkusha, Yu. O. Shkliarskyi, O. M. Demianenko ta in.]. Mykolaiv: Mykolaivska oblasna drukarnia.
4. Biryła, M. V. (1969). *Belaruskaja antrapanimiiia*. 2: Prozvishchy, utvoranyia ad apeliatyŭnai leksiki. Minsk: Navuka i tekhnika.
5. Dal, V.Y. (1955). *Tolkovy slovar zhyvoho velykorusskoho yazyka*. Moskva: Hosudarstvennoe yzdatelstvo ynostrannykh y natsyonalnykh slovarei, t. 1–4.
6. *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7-y tomakh*. (1982–2012). / [za red. O. S. Melnychuka]. Kyiv: Naukova dumka, t. 1–6.
7. Zhelekhivskyi, Ye., Nedilskyi, S. (1886). *Malorusko-nimetskyi slovar*. Lviv: Z drukarni tovarystva imeni Shevchenka, t. 1–2.
8. *Zhertvy politicheskoho terrora v SSSR*. Retrieved from <http://lists.memo.ru>
9. *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR: Ivano-Frankivska oblast*. (1971). / [red. kolehiia: O. O. Chernov (holova), T. V. Bernatsek, I. K. Vasiuta ta in.]. Kyiv: Hol. red. Ukrainskoi radianskoi entsyklopedii.
10. *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR: Lvivska oblast*. (1968). / [red. kolehiia: V. Iu. Malanchuk (holova redkolehii), M. Ia. Hnydiuk, B. K. Dudykevych ta in.]. Kyiv: Hol. red. Ukrainskoi radianskoi entsyklopedii AN URSSR.
11. Kazakov, V. S. (2002). *Imenoslov: Slovar slavianskykh imen i prozvyshch*. 4-e izd. Moskva; Kaluha: Russkaia pravda.
12. *Knyha pamiati Ukrainy: Ivano-Frankivska oblast: u 3-okh tomakh*. (2003) / [red. kolehiia: V. M. Skrypnychuk, M. I. Soloshenko, B. M. Tomenchuk ta in.]. Lviv: Kameniar, t. 3.
13. *Knyha pamiati Ukrainy : Lvivska oblast: u 4-kh t*. (1995). / [red. kolehiia: M. V. Kosiv, Yu. V. Zyma, Ya. S. Lialka, V. M. Savchak (hol. red.) ta in.]. – Lviv : Vyd. tsentr “Pamiat”, t. 1–2.
14. Onyshkevych, M. I. (1984). *Slovnyk boikivskykh hovirok: u 2-kh ch*. Kyiv: Naukova Dumka.
15. *Ofitsiina Ukraina sohodni*. (2005). 9-te vyd. Kyiv: “K. I. S.”.
16. *Pamiats: Historyka-dakumentalnaia khronika Loevskaia rayona*. (2000). / [red. kolehiia: H. P. Pashkov (hal. red.) i insh.]. Minsk: Belaruskaja Entsyklopedyia.
17. Pantso, S. Ie. (1995). *Antroponimiiia Lemkivshchyny: monohrafiia*. Ternopil: Ternopil.
18. Pyrtei, P. S. (2004). *Korotkyi slovnyk lemkiivskykh hovirok*. Ivano-Frankivsk: Siversiia MV.
19. Pipash, Yu. O., Halas, B. K. (2005). *Materialy do slovnyka hutsulskykh hovirok (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho raionu Zakarpatskoi oblasti)*. Uzhhorod: Uzhhorodsk. nats. un-t.
20. Pokazhchuk zmistu zhurnalu “Notatky z mystetstva”. (2008). / [ukl. V. Karpenko]. In: *Pamiatky Ukrainy: Istoriia ta kultura: Naukovyi chasopys* / [hol. red. O. Rybalko]. Kyiv: TOV “VPK “Ekspres-Polihrif”, ch. 4, 2–123.
21. Redko, Yu. (2007). *Slovnyk suchasnykh ukrainskykh prizvyshch*. Lviv: TOV “Prostir-M”, t. 1–2.
22. *Reiestr Viiska Zaporozkoho 1649 roku: Transliteratsiia tekstu*. (1995). / [pidhot. do druku: O. V. Todiichuk (hol. upor.), V. V. Strashko, R. I. Ostash ta in.]. Kyiv: Naukova dumka.

23. *Slovar russkikh narodnykh hovorov*. (1965–2010). / [pod red. F. P. Filina, F. P. Sorokoletova, S. A. Myznikova]. Moskva; Leningrad, Sankt-Peterburh: Nauka, vyp. 1–42.
24. *Slovar ukrainskoi movy*. (1907–1909). / [uporiadkuvav z dodatkom vlasnoho materialu B. D. Hrinchenko]. Kyiv: Naukova dumka, t. 1–4.
25. *Slovnnyk bukovynskykh hovirok*. (2005). / [za zah. red. N. V. Huivaniuk]. Chernivtsi: Ruta.
26. *Slovnnyk hidronimiv Ukrainy*. (1979). / [red. kolehiia: A. P. Nepokupnyi, O. S. Stryzhak, K. K. Tsiluiko]. Kyiv: Naukova dumka.
27. *Slovnnyk mikrotoponimiv i mikrohidronimiv pivnichno-zakhidnoi Ukrainy ta sumizhnykh zemel*. (2006–2007). / [uporiad. H. L. Arkushyn]. Lutsk: RVV “Vezha” Volynsk. derzh. (nats.) un-tu im. Lesi Ukrainky, t. 1–2.
28. *Slovnnyk prizvysk pivnichno-zakhidnoi Ukrainy: u 3-kh t.* (2009). / [uporiad. H. L. Arkushyn]. Lutsk: RVV “Vezha” Volynsk. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky.
29. *Slovnnyk staroukrainskoi movy XIV–XV st.* (1977–1978). / [red. L. L. Humetska, I. M. Kernytskyi]. Kyiv: Naukova dumka, t. 1–II.
30. *Slovnnyk ukrainskoi movy*. (1970–1980). / [hol. red. I. K. Bilodid]. Kyiv: Naukova dumka, t. 1–XI.
31. Soroka, M. M. (2005). *Z Olimpії do Afīn – cherez Ukrainu*. Kyiv: VAT Vyd-vo “Kyivska pravda”.
32. *Spravochnik kvartirnykh telefonov h. Kieva*. (1976). / [sost. D. M. Tsyolek]. Kiev: Naukova dumka.
33. *Tverskaia zemlia v voennoi istorii Rossii. Knyha pamiati*. Retrieved from <http://www.history.tver.ru>
34. *Telefonyi dovidnyk: Radekhiv 2003*. (2003). Chervonohrad: Panorama.
35. Tupikov, N. M. (1903). *Slovar drevnerusskikh lichnykh sobstvennykh imen*. Sankt-Peterburg: Tipohrafiya Y.N. Skorokhodova.
36. *Ukraina: Administratyvno-terytorialnyi ustroi (stanom na 1 sichnia 2012 r.)*. (2012). / [vidp. red. H. P. Skopnenko; Uporiad. V. I. Hapotchenko]. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo.
37. *Khto ye khto na Vinnychchyni: Vydatni zemliaky*. (2001). / [avtor-upor. V. Bolhov]. Kyiv: DP “Taki Spravy”, vyp. 2.
38. Khudash, M. L. (1977). *Z istorii ukrainskoi antroponimii: monohrafiia*. Kyiv: Naukova dumka.
39. Chuchka, P. (2005). *Prizvysycha zakarpatskykh ukraintsiv: Istoryko-etymolohichnyi slovnnyk*. Lviv: Svit.
40. *Etymolohicheskyi slovar slavianskykh yazykov: Praslavianskyi leksycheskyi fond*. (1974). / [pod red. O. N. Trubacheva i A. F. Zhuravleva]. Moskva: Nauka, vyp. 1.
41. Benesh, Yo. (1970). *O cheskykh priimenikh. Rejstriky*. Praha: CHSAV.
42. Holutiak-Hallick, S. P. Jr. (1994). *Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States*. Georgia: Slavic Onomastic Research Group.
43. *Russishes geographishes Namenbuh*. (1962–1980). / [begr. von M. Vasmer]. Wiesbaden: Akademie der Wissenschaften und der Literatur, bd. 1–X.
44. Rymut, K. (1999–2001). *Nazwiska polakuw: Slownik historychno-etymologichny*. Krakuw: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, t. 1–II.
45. *Slownik staropolskich nazw osobowych*. (1965–1985). / [pod red. W. Taszyskiego]. Wroclaw etc.: Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, t. 1–VII.

46. Szabo, I. (1937). *Ugocsa megye*. Budapest: Kiadja a magyar tudományos akademia.

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2019
прийнята до друку 09. 06. 2019

**SOME SURNAMES OF LVIV REGION FROM THE VIEW OF ORIGIN
(БАХОР, БІЯК, БУТА, ЗАРУБА)**

Vasyl Yatsiy

*Institute of the Ukrainian language of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics,
4, Hrushevsky Str., room 608, Kyiv, Ukraine, 01001,
phone (044) 279-18-85
e-mail: jatsiy@ukr.net*

In the proposal article the linguistic analysis of modern surnames of the L'viv region (*Бахор*, *Біяк*, *Бута* and *Заруба*) is carried out. It should be noted that as a result of the analysis the motivational connections, lexical-semantic peculiarities and word-building structure of the considered L'viv personal names are found out. At the same time, its motivational peculiarities were traced as well, and all available phonetic and grammatical modifications were grounded, as well as word-formation models that formed these anthroponyms. It is argued that the anthroponyms of the L'viv region, *Бахор*, *Біяк*, *Бута* and *Заруба*, are specifically Ukrainian autochthonous derivatives with similar counterparts in other Slavic contiguous and non-contiguous regions, which indicates. For example, PN *Бахор*, for whom there is a clear motivation for the identical appellative *bahor* with the meaning of *'a tramp, a little boy, (born out of wedlock) child; stomach; sorcerer' < **bahorъ*, which has related equations: Blr. *Бахур*, *Бахурэвіч*, *Бахурин*; Russ. *Бахор*, *Бахорин*; Old-Pol. *Vachora*, 1408, *Vachór*, *Vachorz*, 1496, *Vachor*, 1564; Pol. *Bachórz*, *Bachur*, *Bqchor*; Czech. *Bachor* et alias.

PN *Біяк* arose as the result of the onimization of such appellatives as the Old-Ukr. *біякъ* 'the shortest part of the chain', Ukr. *біяк* 'the short part of the chain, which threshed' < original **bijakъ*. Anthroponym has common ominous parallels: Slavic pre-Christian *Забіяка* (< appellative *забіяка*), Old-Ukr. *Забіяка*, Ukr. *Забіяка*, Old-Russ. Олѣрко *Забейца*, 1495, Old-Pol. *Bij*, 1450, *Zabijak*, *Żabillo*, *Żabłowicz*, 1439, Pol. *Bija*, *Bijacik*, *Bijaczek*, 1679, *Bijaczuk*, *Bijok* and others like that.

PN *Бута* could have been formed: a) as a result of resetting the corresponding appellative, ср. Ukr. *бута* 'pride, arrogance, pride', Slvn. *buta* 'man with a big head' and others; b) as a paradigmatic variant of surname *Бум* motivated by tokens Ukr. *бум* 'feather of green onion', 'red beetroot; leafy vegetables', Russ. dial. *бум* 'onion-sycamore, small green feather of onion' and so on.

PN *Заруба* is a lexical-semantic derivate from appellatives, whose meaning can be interpreted in the context of a considerable range of correlative Ukrainian nominatives: Ukr. *зруб* 'a notch, a chipping mark', *зрубба* 'a mangle crosswall in a barn', dial. *зруб* 'a small sheepyard for a cattle', 'a garden on the field of cattle', 'a place where the cows drank before they were driven to tillage' and so on. At the same time, the surname *Заруба* can be formed in regressive way from the verbal basis *зарубати* (< from the PSI. **zarq̄bati*).

Consequently, the linguistic analysis of these anthroponyms once again showed a continuous connection of onomastics with appellative vocabulary and linguistic realities of the fit areal. The analyzed names of Lviv region will be especially important for the complete historical-etymological dictionary of anthroponyms of Ukraine in general and the Lviv region in particular.

Keywords: onym, anthroponym, toponym, personal name, appellative, propriation, nickname, onymization, derivate.